

QISHLOQ HUDUDLARIDA AHOLI BANDLIGI VA TURMUSH FAROVONLIGINI OSHIRISHNING USTUVOR YO‘NALISHLARI

Djurayeva Ruxsora Nematilloevna

Buxoro davlat universiteti

Iqtisodiyot kafedrası o‘qituvchisi

E-mail: ruxsoradjurayeva3070@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu tezisda qishloq hududlarida aholi bandligini oshirish va turmush farovonligini yaxshilashning ustuvor yo‘nalishlari yoritilgan. Qishloq joylarda barqaror ish o‘rinlarini yaratish, aholi daromad manbalarini diversifikatsiya qilish, kichik biznes va oilaviy tadbirkorlikni rivojlantirish, xizmat ko‘rsatish sohasini kengaytirish hamda mehnat resurslarining kasbiy salohiyatini oshirish masalalari tahlil qilingan. Shuningdek, qishloq aholisining iqtisodiy faolligini oshirish va hududlarda samarali bandlikni shakllantirish bo‘yicha amaliy takliflar ishlab chiqilgan.

Kalit so‘zlar: qishloq hududlari, aholi bandligi, turmush farovonligi, aholi daromadlari, mehnat bozori, kichik biznes, oilaviy tadbirkorlik, xizmat ko‘rsatish, infratuzilma.

KIRISH

Qishloq hududlarini ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirish, aholining barqaror daromad manbalarini shakllantirish va samarali bandligini ta‘minlash bugungi kunda muhim iqtisodiy vazifalardan biri hisoblanadi. Aholining doimiy va munosib daromad manbaiga ega bo‘lishi nafaqat alohida oilalarning iqtisodiy holatiga, balki hududlarning iqtisodiy faolligi, ichki talab, tadbirkorlik muhiti va ijtimoiy barqarorligiga ham bevosita ta‘sir ko‘rsatadi.

Qishloq joylarda bandlik masalasiga faqat qishloq xo‘jaligida ish o‘rinlarini ko‘paytirish nuqtayi nazaridan yondashish yetarli emas. Zamonaviy sharoitda qishloq aholisining daromad manbalarini diversifikatsiya qilish, sanoat va xizmat ko‘rsatish tarmoqlarini rivojlantirish, tadbirkorlik tashabbuslarini qo‘llab-quvvatlash hamda zamonaviy kasb va ko‘nikmalarni shakllantirish zarur. Shu jihatdan qishloq hududlarida bandlik va aholi farovonligini oshirishning samarali iqtisodiy mexanizmlarini aniqlash dolzarb ilmiy-amaliy ahamiyatga ega.

Mazkur tezisning maqsadi qishloq hududlarida aholi bandligi va turmush farovonligiga ta‘sir etuvchi asosiy omillarni tahlil qilish hamda ularni oshirishning ustuvor yo‘nalishlarini asoslab berishdan iborat.

ASOSIY QISM

Qishloq aholisining turmush farovonligi ko‘p jihatdan bandlik darajasi va daromad manbalarining barqarorligiga bog‘liq. Aholining samarali mehnat faoliyatiga jalb qilinishi oilalar daromadining oshishi, iste‘mol imkoniyatlarining kengayishi, iqtisodiy mustaqillikning kuchayishi va kambag‘allik xavfining kamayishiga xizmat qiladi. Shu sababli qishloq hududlarida yangi ish o‘rinlarini yaratishda ularning soni bilan bir qatorda barqarorligi, mehnat unumdorligi va daromadlilik darajasiga ham e‘tibor qaratish lozim.

Qishloq hududlarida aholi bandligini oshirishning muhim yo‘nalishlaridan biri kichik biznes va oilaviy tadbirkorlikni rivojlantirish hisoblanadi. Kichik ishlab chiqarish korxonalari, hunarmandchilik, savdo va maishiy xizmat ko‘rsatish faoliyatining kengayishi mahalliy aholi uchun yangi ish o‘rinlarini yaratadi. Bunda tadbirkorlik tashabbuslarini moliyaviy qo‘llab-quvvatlash, biznes yuritish ko‘nikmalarini rivojlantirish hamda mahsulot va xizmatlarni bozorga olib chiqish imkoniyatlarini yaxshilash muhim ahamiyatga ega.

Ikkinchi ustuvor yo‘nalish sifatida qishloq xo‘jaligi mahsulotlarini qayta ishlash va yuqori qo‘shilgan qiymat yaratishni ko‘rsatish mumkin. Qishloq xo‘jaligi mahsulotlarini faqat xomashyo sifatida sotish o‘rniga ularni saqlash, saralash, qayta ishlash, qadoqlash va tayyor mahsulot shaklida bozorga chiqarish hudud iqtisodiyoti uchun qo‘shimcha daromad yaratadi. Shu bilan birga, qayta ishlash korxonalarining tashkil etilishi yangi ish o‘rinlari shakllanishiga xizmat qiladi.

Qishloq joylarda xizmat ko‘rsatish sohasini rivojlantirish ham aholi bandligini diversifikatsiya qilishning istiqbolli yo‘nalishlaridan biridir. Savdo, transport, umumiy ovqatlanish, maishiy xizmat, ta’lim, axborot texnologiyalari, turizm va boshqa xizmat turlarining rivojlanishi qishloq xo‘jaligidan tashqari bandlik imkoniyatlarini kengaytiradi. Ayniqsa, tarixiy, madaniy va tabiiy salohiyatga ega hududlarda agroturizm, ekoturizm, oilaviy mehmon uylari va milliy hunarmandchilikni rivojlantirish qo‘shimcha daromad manbalarini shakllantirishi mumkin.

Aholining kasbiy bilim va ko‘nikmalarini rivojlantirish bandlik samaradorligini oshirishda alohida ahamiyatga ega. Mehnat bozoridagi talabdan kelib chiqib yoshlar va ishsiz fuqarolarni zamonaviy kasblarga o‘qitish, qayta tayyorlash va malakasini oshirish zarur. Bunda an‘anaviy kasblar bilan bir qatorda axborot texnologiyalari, elektron savdo, buxgalteriya, dizayn, marketing va masofaviy xizmat ko‘rsatish kabi zamonaviy faoliyat yo‘nalishlariga e’tibor qaratish maqsadga muvofiq.

Shuningdek, qishloq hududlarining ishlab chiqarish va ijtimoiy infratuzilmasini yaxshilash bandlik va farovonlikni oshirishning muhim shartidir. Yo‘l va transport tizimi, elektr energiyasi, ichimlik suvi, internet tarmog‘i va boshqa infratuzilmalarning rivojlanganligi hududlarda yangi tadbirkorlik subyektlarining paydo bo‘lishiga va investitsiyaviy faollikning oshishiga yordam beradi.

Raqamli iqtisodiyotning rivojlanishi qishloq aholisi uchun yangi iqtisodiy imkoniyatlarni ham yuzaga keltirmoqda. Elektron tijorat, masofadan ishlash, onlayn xizmatlar va raqamli tadbirkorlikning kengayishi, ayniqsa, yoshlarning o‘z hududida istiqomat qilgan holda daromad olish imkoniyatlarini oshiradi. Shu sababli qishloq hududlarida internet infratuzilmasini yaxshilash bilan bir qatorda aholining raqamli savodxonligini oshirish ham muhimdir.

Umuman, qishloq hududlarida bandlik siyosati hududning mavjud iqtisodiy salohiyati va mahalliy imkoniyatlarini hisobga olgan holda tashkil etilishi lozim. Bir hududda qishloq xo‘jaligi mahsulotlarini qayta ishlash ustuvor bo‘lsa, boshqa hududda turizm, hunarmandchilik, xizmat ko‘rsatish yoki kichik sanoatni rivojlantirish yuqori iqtisodiy samara berishi mumkin. Shuning uchun bandlik dasturlarini hududlarning o‘ziga xos xususiyatlari asosida shakllantirish maqsadga muvofiq.

XULOSA

Qishloq hududlarida aholi bandligini oshirish va turmush farovonligini yaxshilash kompleks iqtisodiy va ijtimoiy chora-tadbirlarni amalga oshirishni talab qiladi. Aholining barqaror daromad manbalarini shakllantirish uchun qishloq xo‘jaligi bilan bir qatorda noagrar faoliyat turlarini ham rivojlantirish zarur.

Tahlillar asosida qishloq hududlarida kichik biznes va oilaviy tadbirkorlikni kengaytirish, qishloq xo‘jaligi mahsulotlarini chuqur qayta ishlash, xizmat ko‘rsatish va turizm sohasini rivojlantirish, aholining kasbiy hamda raqamli ko‘nikmalarini oshirish, shuningdek, ishlab chiqarish va ijtimoiy infratuzilmani yaxshilash ustuvor yo‘nalishlar sifatida belgilanishi mumkin.

Mazkur yo‘nalishlarning tizimli ravishda amalga oshirilishi qishloq joylarda barqaror va samarali ish o‘rinlarini yaratish, aholi daromadlarini ko‘paytirish, iqtisodiy faollikni kuchaytirish hamda turmush farovonligini oshirishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O‘zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo‘mitasi. O‘zbekiston Respublikasining ijtimoiy-iqtisodiy holatiga oid rasmiy statistik ma’lumotlar. – Toshkent.
2. O‘zbekiston Respublikasida aholi bandligini ta’minlash va kambag‘allikni qisqartirishga oid normativ-huquqiy hujjatlar.
3. International Labour Organization. Rural Employment and Decent Work. – Geneva: ILO.
4. World Bank. O‘zbekistonda bandlik, kambag‘allikni qisqartirish va qishloq hududlarini rivojlantirishga oid tahliliy materiallar.
5. O‘zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo‘mitasi. Mehnat bozori va aholi daromadlariga oid rasmiy statistik ma’lumotlar.